

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

№11

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2025 noyabr

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari
08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 827 sahifa.
2025-yil, noyabr

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afurovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Muhammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellashtirish
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

JAHONDA KREATIV IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHINING UMUMIY GLOBAL TENDENSIYALARI.....	12
Ismailov Azizbek Ruzimaxmatovich	
CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH VA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDA BOZOR INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY OMILLARI	22
Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich	
XORIJIY INVESTITSİYALAR VA IQTISODIY O'SISH O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIR	30
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA XIZMATLAR EKSPORTINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI	35
Sultonov Shodiyor Abduxalilovich, Karshiyeva Charos Mamasoliyevna	
QASHQADARYO VILOYATIDA OLIY TA'LIM VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI ASOSIDA YUQORI MALAKALI KADRLAR TAYYORLASHNING HOZIRGI HOLATI.....	41
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich	
SOLIQ MA'MURCHILIGIDA XALQARO TAJRIBA ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH.....	48
Xodjimatrov Xamidullo Mamirjonovich	
TIJORAT BANKLARI KREDIT PORTFELNI SAMARALI BOSHQARISH: MUAMMO VA TAKLIFLAR.....	53
Yusupov Shaxzod Maxmatmurodovich	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI ASOSIY OMILLAR VA IQTISODIY SAMARADORLIGI TAHLILI.....	59
Axatova Shahnoza	
SANOATNING "DRAYVER" SOHALARINI RIVOJLANTIRISH	63
Mamurjonova Ruxshonabegim Farxodovna	
РОЛЬ КРЕАТИВНОЙ ИНДУСТРИИ В РЕГИОНАЛЬНОМ РАЗВИТИИ КАРАКАЛПАКСТАНА.....	69
Хошимова Камилла Навфал қизи	
РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В ПОВЫШЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ОРГАНИЗАЦИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	79
Тожиева Шахноза Бобомуратовна, Расулова Дилфуза Валиевна	
АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	86
Файзиёв Умуркул Шухратович	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARDA MARKETING FAOLIYATIDA ISTEMOLCHILARNI MOTIVATSIYALASH MASALALARI	97
Jalilov Jamshid G'anijonovich	
СТАНДАРТЫ КАЧЕСТВА КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ.....	103
Ўролова Севара Бехзод қизи	
BANKLARDA KAPITAL YETARLILIGI VA LIKVIDLIKNI AUDITORLIK BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	109
Narziyev Hayotjon Azamatovich	
NATIJAVIYLIKKA YO'NALTIRILGAN BudgetLASHTIRISH ORQALI FISKAL SAMARADORLIKNI OSHIRISH MASALALARI.....	115
Allakuliyev Akmal Baltayevich	
AUDITORLIK XULOSALARIDA AUDITORLARNING PROFESSIONAL MULOHAZALARNING ASOSLILIGINI ANIQLASH AHAMIYATI	120
Parpiyev Jaxongir Iloxomjonovich	
YASHIL IQTISODIYOTDA YASHIL MOLIYALASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIYOT UYG'UNLIGI.....	126
Xalikov S. X.	

TURISTIK KORXONALARDA BREND KAPITALINI BAHOLASH	131
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
AYOLLAR ISH BILAN BANDLIGINI OSHIRISHDA KASANACHILIKNING AHAMIYATI	141
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	148
Алимова Дилафруз	
O'ZBEKISTON UZUMCHILIK KORXONALARINING EKSPORT MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHDA YASHIL INNOVATSIYALAR VA TEXNOLOGIYALARNING O'RNI.....	153
Usmonova Diyora Mahmud qizi	
RAQAMLI MOLIYAVIY XIZMATLAR TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA SOLIQ BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	161
Radjabov Umurzoq Ablakulovich	
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО СЕКТОРА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭНЕРГЕТИКИ	165
Аллаева Г.Ж.	
THE IMPORTANCE OF STRESS TESTING AND ITS IMPLEMENTATION IN COMMERCIAL BANKS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	169
Mamatova Sevara	
MINTAQADA SANOAT KORXONALARI SALOHİYATI VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION KO'RSATKICHLARI	175
Nabiyev G'ulom Abdusalomovich	
IJTIMOİY SOHA INVESTISIYA LOYIHALARINI DAVLAT–XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISHNING XORIY TAJRIBALARI	185
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
YASHIL BANK MAHSULOTLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH ISTIQBOLLARI.....	189
Mahmudov Ulug'bek Davronovich	
KICHIK BIZNESDA XUSUSIY VA UMUMIY AXBOROT TIZIMLARI INTEGRATSIYASI	193
Navruz-zoda Layli Baxtiyorovna	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	197
Mamatkulova Nadira Maxkamovna	
JAHON AMALIYOTIDA TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISHNING KONSEPTUAL YO'NALISHLARI.....	203
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
РАЗВИТИЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ МАЛОГО БИЗНЕСА КАК ФАКТОР ПЕРЕХОДА К “ЗЕЛЁНОЙ” ЭКОНОМИКЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	210
Бозорова Озода Рахимовна	
ТЕМИРБЕТОН КО'РРИКЛАРДАГИ BURDALANGIN BETONDAN OLINGAN CHAQIQ TOSHNI KOMPLEKS TADQIQOT QILISH.....	222
Salixanov Saidxon Salixanovich, Kenjayev Temurbek Olimjonovich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKDA YASHIRIN IQTISODIYOTNI ANIQLASH USULLARI VA SOF FOYDA KO'RSATKICHIDA AKS ETISH YO'LLARI.....	226
Mavlyanov Muzaffar Yusupovich	
MAMLAKATIMIZ BANKLARIDA FOIZ RISKILARI MUAMMOLARI VA ILMIY-TAHLILI	230
Isakov.J.Ya	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI EKSPORTGA YO'NALTIRISHDA IQTISODIY BARQARORLIK TUSHUNCHASINING NAZARIY ASOSLARI VA BAHOLASH MEZONLARI	238
Faxriddinov Bahriddin	

TO'QIMACHILIK SANOATIDA SUN'IY VA KIMYOVIY TOLALARNING IQTISODIY AFZALLIKLARI	243
Raximov Furqat Jalolovich	
BUXORO VILOYATIDA CHARM-POYABZAL TARMOG'I RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH STRATEGIYASI.....	249
Rahmonov Xurshid Xayriddinovich, Atoyeva Mehriqo Ilhom qizi	
KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBI VA UNI YURITISH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	254
M.I.Murodova	
SOLIQ SIYOSATI ORQALI AHOLI DAROMADLARINI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI.....	258
Uzoqov Suhrobjon Do'smat o'g'li	
INNOVATSION VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA LOGISTIK XIZMATLAR KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI TAHLILI.....	264
Xalimov Javlonbek Shaxriyorovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SOLIQ TIZIMIDA RAQAMLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SOLIQLARNI UNDIRISHNING METODOLOGIK MUAMMOLARI	271
Muxammadov Nodir Karimovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATIDA EKSPORTBOP MAHSULOTLAR ISHLAB CHIQRISH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH	277
Boymirzayev Zokirjon Mashrabboyevich	
IQTISODIYOT VA TA'LIM BOSHQARUVI: O'ZBEKISTONDA TA'LIM BRENDDINGI UCHUN IQTISODIY JIHATLAR.....	282
Dilfuza Shokirova	
OLIY TA'LIM SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	291
Raximjonova Shohsanam Baxodirovna	
O'ZBEKISTON BANKLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI INSON KAPITALI RIVOJI BILAN UYG'UNLASHTIRISH: INSTITUTSIONAL YONDASHUV.....	295
Xushvaqto'v Nodirbek Nomoz o'g'li	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA MOLIVAVIY STRESS-TEST TIZIMINI YARATISH METODOLOGIYASI	299
Zaynutdinov Ismoil Samariddin o'g'li	
HOZIRGI SHAROITDA BANK FAOLIYATIDA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI	303
Malikova Dilrabo Muminovna, Shakarova Kumush Faxriddin qizi	
ENSURING SECURITY IN THE DIGITAL WORLD: HOW THE INSURANCE INDUSTRY CAN COUNTER CYBERATTACKS	308
D.D. Omonova	
JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZO BO'LISH JARAYONIDA Budget–SOLIQ SIYOSATINI ISLOH QILISH MASALALARI	314
Hojiakbar Zaynabidinov	
SILINDRSIMON KAMERADA QATLAMLI CHIGITLAR AYLANMA HARAKATINING TAHLILI.....	319
No'monov Mirjalol Abdumalik o'g'li	
IPAKCHILIK KLASSTERLARI ASOSIDA TARMOQNI O'RTA MUDDATLI RIVOJLAN TIRISH STRATEGIYASI.....	325
Xudoykulov Mamarasul Radjabovich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	332
Shermamatov Sirojiddan Xaydarovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM IQTISODIYOTINING RAQAMLI MARKETING ORQALI RIVOJLANISH YO'LLARI.....	335
Egamberdiyev Muzaffar	
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ РЕШЕНИЙ В РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЕКТА «БЕЗОПАСНЫЙ ГОРОД»	339
Иминов Акбаржон Одилжонович	

IQTISODIY TIZIM VA INSON QADRIYATI: KAPITALIZM VA GUMANIZM O'RTASIDA	345
Raxmatullayev Sarvar Nazar o'g'li, Abdukarimova Muborak Sharaf qizi, Madrakhimova R. G.	
O'ZBEKISTONDA QULAY INVESTITSIYA MUHITINI SHAKLLANTIRISH VA INVESTITSİYALAR JALB ETISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	350
Yusupov Muxiddin Soatovich	
KONSOLIDATSİYALASHGAN MOLİYAVIY HISOBOT MA'LUMOTLARINI TAHLIL QILISH MASALALARI	358
Avazov Ilhom Ravshanovich	
YANGI TUZILISHLI IKKI QATLAMLI TRIKOTAJ TO'QIMALARINI OLISH USULLARI	363
S. Saparova, M. Musaeva, M. Mirsadikov, M. Mukimov	
KVANT MUHITIDA AXBOROTNI HIMOYALASHGA XIZMAT QILUVCHI MULTIPLEKSER TUZILMASI	370
Safoyev Nuriddin Najmiddin o'g'li	
ERKIN IQTISODIY HUDUDLAR: KO'P QATLAMLI IQTISODIY MEXANIZMLAR, INNOVATSION INFRATUZILMA VA INSTITUSIONAL UYG'UNLIKNING KONSEPTUAL TAHLILI	377
Kuziev Ravshan Ramazonovich	
SANOAT HAMKORLIGINING ILG'OR TAJRIBALARI VA ULARNI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA INTEGRATSIYA QILISH YO'LLARI	385
Boyturayev Olimjon Urayimovich	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	392
Akbarov G'ayratjon Ne'madjonovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QO'NG'IROT TUMANIDA YILQICHILIK VA TUYACHILIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARINI ARIMA MODEL ASOSIDA PROGNOZLASH	396
Sabit Gabbarov Nietali'evich	
MAKTABGACHA TA'LIM MUASSALARIDA AUTSORSING FAOLIYATINI MOLİYALASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR	402
Xamidov Anis Choriyevich	
NEXUS BETWEEN RENEWABLE ENERGY USE AND GDP GROWTH IN UZBEKISTAN	407
Xalimjonov Nurbek Ulug'bek o'g'li, Toxirov Shodiyor Zafar o'g'li, Jumamuratov Sultanbek Ilyosovich	
MOLIYAVIY SALOHİYATNI OSHIRISHDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	415
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
O'ZBEKISTON O'RMON XO'JALIGIDA INNOVASION MOLİYALASHTIRISH: NORMATIV TAYANCH, BOZOR INSTRUMENTLARI VA EKOTIZIM XIZMATLARI	420
Mamatqulova Muxlisaxon Mamirjanovna	
SERVIS IQTISODIYOTIDA ISH BILAN BANDLIK SHAKLLARI TRANSFORMATSİYASINI TADBIQ QILISHGA METODOLOGIK YONDASHUV	425
Abdusaidov Akmal Abduvaliyevich	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TURIZMNING O'RNI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	431
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna	
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ «ЗЕЛЁНОГО» ФИНАНСИРОВАНИЯ В БАНКОВСКОМ СЕКТОРЕ	436
Мирдовидов Бахтиер Кобилевич	
MILLIY IQTISODIYOT UCHUN INVESTITSIYA RESURSI SIFATIDA UY XO'JALIKLARI JAMG'ARMALARINI RIVOJLANTIRISH	443
Bayxonov Baxodirjon Tursunbayevich	
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TIZIMLARI HIMOYA VOSITALARINI SUN'IY INTELLEKT BILAN INTEGRATSİYALASH MUAMMOLARI	448
Bozorov Suhrobjon Mumin o'g'li	

SANOAT KORXONALARIDA KPI TIZIMINI JORIY QILISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	453
Tursunov Orifali Samandarovich	
IQTISODIY BARQARORLIKGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	457
Abdullayeva Sevaraxon Xasanovna	
ZARAFSHON MINTAQASI HUDUDLARIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHALARI O'RTASIDAGI MUTANOSIBLIKNI TA'MINLASH ISTIQBOLLARI	463
Murtazayev Isabek Bazarbayevich	
YUQORI SAMARALI PAXTA TOZALAGICHDA MAYDA IFLOSLIKLARNI AJRATISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH VA UNING OPTIMAL PARAMETRLARINI MATEMATIK MODELLASHTIRISH ASOSIDA ANIQLASH.....	471
Mirzakarimov Mirsharoffiddin Mirzaabdurahimovich	
MAHSULOTLAR RAQAMLI PASPORTI EKOTIZIMI VA UNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI.....	478
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
ВЛИЯНИЕ РАЗЛИЧНЫХ МОЮЩИХ СРЕДСТВ И МЕТОДОВ НА ПОКАЗАТЕЛИ КАЧЕСТВА НАТУРАЛЬНЫХ ШЕРСТЯНЫХ ВОЛОКОН.....	484
Собиров ДаниёрХолмуродович	
СТРУКТУРНАЯ МОДЕЛЬ ЦИФРОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПЕДАГОГОВ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ.....	490
Киличева Феруза Бешимовна	
KICHIK BIZNESNING BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASHDA SAMARALI OMILLARDAN FOYDALANISH NAZARIYASI	495
Imomnazarov Xurshid Ozodbekovich, Zakirova Gulnora Mirzaliyevna	
TIJORAT BANKLARIDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI BAHOLASH INDIKATORLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	499
Abdusalamov Olimjon Eshmirzayevich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOXASIGA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMINI TA'SIRI.....	504
Yuldashev Kodirjon Mamadjanovich	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT BUDJETI XARAJATLARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	508
Shernayev Akbar Aqmirzayevich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI KAMAYTIRISH YO'LLARI	514
Adilov Mirkomil Miralimovich	
IDORALARARO INTEGRATSIYANING NAZARIY MODELLARI VA UNING DAVLAT BOSHQARUVIDAGI AHAMIYATI	520
Ashirov Jamolbek Shuxrat o'g'li	
MO'RT MATERIALLARNI MEXANIK KESIB ISHLOV BERISHDA ASBOB YUZASIDA KUZATILADIGAN YEYILISH	526
Allanazarov Akmal Abdulxaqovich, Axmedov Azamat Xaitovich, Shakirov Shuhrat Musayevich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOLIQ MONITORING TIZIMINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	530
Lukmanov Kahramon Abdurahmanovich	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MARKETING FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA TAKOMILLASHTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBALAR	534
Yuldashov Isomiddin Sidiqovich	
KICHIK BIZNESNI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA TIJORAT BANKLARINING KREDIT SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	540
Norqobilova Nargiza Abdiqodirovna	

PNEVMOTRANSPORT TIZIMIDAGI PNEVMOQUVUR TIRSAK MATERIALINI YAXSHILASH ORQALI PAXTA SIFATIGA TA'SIRINI O'RGANISH	546
Boltabayev Bekzod Egamberdiyevich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARINING EKOLOGIK AKTIVLARINI HISOBGA OLISH	549
Mirzayev Komiljon Abdullajonovich	
DEHQON XO'JALIKLARIDA YER RESURSLARIDAN FOYDALANISHNING EKOLOGIK XAVFSIZLIGI VA UNING BAHOLASH USULLARI.....	553
Axmatov Abutolibxon Ochilxon o'g'li	
XUSUSIYLASHTIRILGAN KORXONALARDA KORPORATIV BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI MOLIVAVIY NATIJADORLIKNI OSHIRISH YO'LLARI	557
Asomidinova Moxigulbonu Oybek qizi	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSION JOZIBADORLIKNING ORTIB BORISHI JAHON MIQYOSIDA JORIY ETILAYOTGAN BUSINESS READY REYTINGIDAGI BAHOLASH NATIJALARIDA YAQQOL NAMOYON BO'LMOQDA.....	562
Pulatov Dilshod Xaqberdiyevich, Raxmonov Doniyor Ixtiyorjon o'g'li, Oritqova Niginabonu Alisher qizi, Raxmonov Jo'rabek Hamroyevich	
QISHLOQ XO'JALIGI SOHASIDA INVESTITSIYADAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI VA RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASI.....	570
Nilufar Mengqobilovna Xudayberdieva	
MAGNEZIAL BOG'LOVCHI MATERIALLAR ISHLAB CHIQRISHDA SANOAT CHIQUINDILARNI FOYDALANISHNING DUNYO VA O'ZBEKISTON MIQYOSIDAGI HOLATI	574
Rahimjon Jalilov Ravshanbek o'g'li, Orazimbetova Gulistan Jaksilikovna	
KORXONALAR ISHLAB CHIQRISH POTENSIALINING XUSUSIYATLARI VA UNDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI	578
Jalilov Bahrom Sotiboldievich	
O'ZBEKISTONDA INKLYUZIV SUG'URTA INSTITUTINING RIVOJLANISH ZARURATI VA UNING IJTIMOY-IQTISODIY AHAMIYATI.....	583
Ravshanova Mohinur O'rolovna	
INNOVATIVE APPROACHES TO IMPROVING STUDENTS' DIGITAL COMPETENCE	588
Jalqasbayev Sultanbek Tayrbek uli	
KREATIV TURIZMDA YANGI TAJRIBALAR YARATISH: IJODIY KLASTERLAR, MAHALLIY HUNARMANDCHILIK VA IMMERSIV TEXNOLOGIYALAR ROLI	593
Hamzayeva Dilfuza Samarovna	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI EKSPORT SALOHİYATINI BOSHQARISHNING ZARURIYATI VA AHAMIYATI	599
Salimjonova Zilolaxon Salimjon qizi	
O'ZBEKISTONDA "YASHIL" IQTISODIYOTGA O'TISHNI QO'LLAB-QUVVATLASH UCHUN FOYDALANILADIGAN MOLIVAVIY MAHSULOTLAR	605
Nazarova Umida Mamadali qizi	
CREDIT RISK MANAGEMENT AND PROFITABILITY OF COMMERCIAL BANKS IN AN EMERGING MARKET: THE CASE OF UZBEKISTAN	609
Ruzmamat Khudayberganov Shokirjon ugli, Sobirov Yuldoshboy Ruzimboevich, Nodirbek Fayzullaev Baxtiyor Ugli	
PAXTA XOMASHYOSIDAGI IFLOSLIKLARNI TOZALASHDA UNUMDORLIKNI OSHIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OPTIMAL PARAMETRLARNI ANIQLOVCHI MATEMATIK MODEL.....	616
Karimov Abdusamat Ismonovich, Imomnazarova Nurjaxon	
ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОЕ ПАРТНЕРСТВО КАК ИНСТРУМЕНТ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ДОШКОЛЬНОГО И ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	621
Муродбек Болтабоев	

YOSHLAR TADBIRKORLIGINI MOLIYALASHTIRISHDA MAVJUD MUAMMOLAR VA KAMCHILIKLAR	626
Valiev Umid Gulamovich	
TURIZM SOHASIDA MARKETING STRATEGIYALARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	631
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
HR MARKETING STRATEGIYALARINING KORXONA SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	635
Adilova Zulfiya Djavdatovna	
ISHLAB CHIQARISH KORXONALARIDA MARKETING TADQIQOTLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	641
Musayeva Shoira Azimovna	
ЭМПИРИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ЗРЕЛОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА И ЦИФРОВИЗАЦИИ В МАЛОМ И СРЕДНЕМ БИЗНЕСЕ УЗБЕКИСТАНА	646
Джуманиязова Сабина Михайловна	
MAMLAKATIMIZDA INKLYUZIV TURIZMNI RIVOJLANTIRISH: ISTIQBOLLAR VA STRATEGIK YO'NALISHLAR	654
Maxmudova Aziza Pirmamatovna	
SYNTHESIS OF FLAME-RESISTANT NANOCOMPOSITE COATINGS, THEIR THERMO-MECHANICAL PROPERTIES, AND PRACTICAL APPLICATION IN THE EVALUATION OF HEAT RESISTANCE	658
Tosheva Dilfuza Farxodovna, Siddikov Ikrom Iminjonovich, Rakhimov Firuz Fazlidinovich	
TELEKOMMUNIKATSIYA KORXONALARI FAOLIYATIDA RAQAMLI TEXNIKA VA TEXNOLOGIYALARNING O'RNINI	663
Xusanov Durbek Nishanovich	
ИССЛЕДОВАНИЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ЖЕЛЕЗОБЕТОННОЙ ТОНКОСТЕННОЙ КОНСТРУКЦИИ С ГРУНТОВЫМ МАССИВОМ В УСЛОВИЯХ ПОЛЗУЧЕСТИ	667
Уринов Адхамджан Акбарович	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	673
Qurbonov Nuriddin Ro'ziqulovich	
BOLALAR KIYIMI TEXNOLOGIYASIDA XAVFSIZLIK TALABLARI	679
Ergasheva Rashida Abdug'anievna	
AUDITNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA HISOBOT SANASIDAN KEYINGI HODISALAR AUDITI	683
Muydinov Erkin Djamaldinovich	
YANGI KELAJAK UCHUN RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QAMRAB OLISH: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR	689
Jalilov Sherzod Kaxramanovich	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI KO'P OMILLI BOG'LANISHLAR ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO'LLARI	693
Xonkeldiyeva Komilaxon Ravshanjon qizi	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MEHNAT BOZORI VA BANDLIKNING TRANSFORMATSIYASI: GLOBAL TENDENSIYALAR VA ISTIQBOLLAR	697
Bustonov Mansurjon Mardonakulovich	
К ВОПРОСУ РАСЧЕТА ПАРАМЕТРОВ КРОМОК ПРИ ВЫСОКОЧАСТОТНОЙ СВАРКИ ТРУБНОЙ ЗАГОТОВКИ ИЗ ФЕРРОМАГНИТНОГО МАТЕРИАЛА	704
Заиркулов Элёр Ёқубжон ўғли	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA XARAJATLARNI KAMAYTIRISHGA UMUMIY YONDASHUVLAR	708
Saidova Kamola Xoshimovna	

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ И МЕТОДЫ УПРАВЛЕНИЯ ЗАТРАТАМИ НА ПРОИЗВОДСТВО ПРОДУКЦИИ	713
Минутдинова Лилия Тагировна	
RIVOJLANGAN DAVLATLARDA EKSPORT SALOHİYATIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING INSTITUTSIONAL VA TARKIBIY OMILLARI EMPIRIK TAHLILI	719
Raximov To'xtabek Jumaboyevich	
BOZOR IQTISODIYOTIDA ISH HAQI, FOYDA, FOIZ VA RENTA DAROMADLARI TAHLILI	724
Sayitbayev Shermirza Datkamirzayevich	
QISHLOQ XO'JALIGIDA XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING MARKETING VA LOGISTIKA FAOLIYATINI BOSHQARISH.....	728
Djurayev Bekzod Bekmatovich	
ELEKTRON TIJORATDA MA'LUMOTLAR (BIG DATA) VA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA RAQOBAT USTUNLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI	733
Baymuradov Shoxrux Mahmudovich	
SUG'URTA TASHKILOTLARI FAOLIYATINING NAZARIY ASOSLARI, MOHIYATI, ZARURLIGI VA VUJUDGA KELISH SHART-SHAROITLARI	738
Yakubov Dilshod Kamildjanovich	
ILG'OR XORIJ TAJRIBALARIDAN O'ZBEKISTON AMALIYOTIDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI.....	745
Shodmonov Bahodir Sherkulovich	
BANKLARDA MOLIYAVIY MEXANIZM VA UNING KORPORATIV BOSHQARUVDAGI AHAMIYATI.....	752
Temirov Abdulaziz Alimjanovich	
RAQOBAT MAHSULOTLARINI BOZOR TALABIGA MOSLASHTIRISHNING OMILI SIFATIDA.....	757
Saidakbarov Xusniddin Abdusalomovich	
REKURSIV FUNKSIYA YORDAMIDA TAKOMILLASHTIRILGAN TUBLIKKA SINASH ALGORITMI.....	762
Mardiyev Ulugbek Rasulovich	
XARAJATLAR VA TANNARX, ULARNING MAZMUNI VA TAVSIFI	768
Xudoyberdiyev Odiljon Egamberdi o'g'li	
RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA TIJORAT BANKLARIDA MEHNATNI TASHKIL ETISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	775
Yusupova Madina Abduvarisovna	
MOLIYAVIY INSTRUMENTLAR AUDITINI RIVOJLANTIRISH.....	781
Maxmudov Saidjamol Qadirjanovich	
RIVOJLANGAN MAMLUKATLARDA SUG'URTA INSTITUTLARI TOMONIDAN XIZMATLARNI KO'RSATISH TAJRIBASI	788
Sherov Sanjar Radjabovich	
МЕТОДЫ ОЦЕНКИ ВЛИЯНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ СТАНДАРТОВ И НОРМАТИВОВ НА ИННОВАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ.....	794
Бекбосынов Айдос Куралбаевич	
GRAVITATSION ENERGIYA SAQLASH QURILMASINING ISH JARAYONINI MODELLASHTIRISH ORQALI TAHLIL QILISH	798
Bekishev Allabergen Yergashevich, Kurbonov Najmiddin Abduxamidovich, Raximov Azamat Quдрat o'g'li, Yarashev Javlon Asadilla o'g'li	
HOVUZ FONDI – MUHIM ISHLAB CHIQRISH VOSITASI (YOXUD UNING IQTISODIY MOHIYATI, TURKUMLANISHI VA SAMARADORLIGINI BAHOLASH USLUBINI SHAKLLANTIRISH HAMDA OSHIRISH YO'NALISHLARI)	803
Dusmuratov Raxmon Radjabbay o'g'li	
DAVLAT MOLIYA NAZORATI TIZIMIDA RAQAMLASHTIRISH MUAMMOLARI	810
Hakimov Nodir Nazarovich	

GLOBAL IQTISODIY SHOKLARNING ASOSIY MAKROIQTISODIY KO'RSATKICHLARGA TA'SIRI
(YAIM, INFLYATSIYA, BANDLIK, TO'LOV BALANSI).....815

Suvonov Tolmasjon Faxritdinovich

SUG'URTA KOMPANIYASI MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINING KONSEPTUAL MODELI.....821

Nosirov Jasur Tursunpulotovich

SUG'URTA KOMPANIYASI MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINING KONSEPTUAL MODELI

Nosirov Jasur Tursunpulotovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil izlanuvchisi, PhD., dotsent.

[ORCID: 0000-0003-4988-4225](https://orcid.org/0000-0003-4988-4225)

Annotatsiya. Mazkur maqolada sug'urta kompaniyalari moliyaviy xavfsizligining iqtisodiy mohiyati, nazariy asoslari va uni ta'minlash mexanizmlari kompleks yondashuv asosida tadqiq etilgan. Tadqiqotda moliyaviy xavfsizlik tushunchasi moliyaviy barqarorlik bilan o'zaro bog'liqlikda tahlil qilinib, uning yuqori bosqich sifatida namoyon bo'lishi asoslab berilgan. Shuningdek, sug'urta kompaniyalari faoliyatiga ta'sir etuvchi ichki va tashqi tahdidlar tizimlashtirilib, ularni boshqarishning konseptual modeli ishlab chiqilgan. Model doirasida monitoring, indikatorlar tizimi va risk-menejment mexanizmlarining o'ri aniqlashtirilgan. Xalqaro tajriba va milliy amaliyot tahlili asosida sug'urta sektorida moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari belgilangan.

Kalit so'zlar: risk-menejment, moliyaviy xavfsizlik, sug'urta kompaniyalari, sug'urta bozori, moliyaviy barqarorlik.

Abstract. This article investigates the economic essence of financial security of insurance companies, its theoretical foundations, and mechanisms of ensuring it using a comprehensive approach. The study analyzes the concept of financial security in relation to financial stability and substantiates it as its highest stage. Furthermore, internal and external threats affecting the operations of insurance companies are systematized, and a conceptual management model is developed. Within this model, the roles of monitoring, indicator systems, and risk management mechanisms are defined. Based on the analysis of international experience and national practice, the priority directions for ensuring financial security in the insurance sector are determined.

Keywords: risk management, financial security, insurance companies, insurance market, financial stability.

Аннотация. В данной статье исследуется экономическая сущность финансовой безопасности страховых компаний, её теоретические основы и механизмы обеспечения на основе комплексного подхода. В исследовании понятие финансовой безопасности анализируется во взаимосвязи с финансовой устойчивостью и обосновывается как её высшая стадия. Кроме того, систематизированы внутренние и внешние угрозы, влияющие на деятельность страховых компаний, и разработана концептуальная модель их управления. В рамках модели определена роль мониторинга, системы показателей и механизмов риск-менеджмента. На основе анализа международного опыта и национальной практики определены приоритетные направления обеспечения финансовой безопасности в страховом секторе.

Ключевые слова: риск-менеджмент, финансовая безопасность, страховые компании, страховой рынок, финансовая устойчивость.

KIRISH

Sug'urta bozori zamonaviy moliyaviy tizimning ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, u iqtisodiyotda risklarni qayta taqsimlash, investitsion resurslarni shakllantirish hamda ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, global moliyaviy integratsiya, raqamli transformatsiya va risklarning murakkablashuvi sharoitida sug'urta kompaniyalarining barqaror faoliyat yuritishi nafaqat ularning o'z manfaatlari, balki butun moliyaviy tizim xavfsizligi nuqtai nazaridan ham dolzarb ahamiyat kasb etadi. Shu bois, sug'urta kompaniyasi moliyaviy xavfsizligini ta'minlash masalasi ilmiy va amaliy jihatdan ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida qaralmoqda.

Xalqaro amaliyotda sug'urta kompaniyalari moliyaviy barqarorligini ta'minlashda riskga asoslangan yondashuvlar keng qo'llanilmoqda. Jumladan, Solvency II tizimi doirasida kapital yetarliligi (SCR, MCR), risklarni baholash va boshqarish mexanizmlari chuqur integratsiyalashgan. Shuningdek, International Association of Insurance Supervisors tomonidan ishlab chiqilgan Insurance Core Principles (ICP) sug'urta bozori barqarorligini ta'minlashda muhim institutsional asos bo'lib xizmat qilmoqda. Ushbu yondashuvlar sug'urta kompaniyalari moliyaviy xavfsizligini faqatgina moliyaviy ko'rsatkichlar orqali emas, balki risk-menejment tizimi, korporativ boshqaruv sifati va institutsional muhit bilan uzviy bog'liq holda baholash zarurligini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, rivojlanayotgan davlatlar, jumladan O'zbekiston sug'urta bozori uchun moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash masalalari o'ziga xos xususiyatlarga ega. Milliy sug'urta bozorining institutsional rivojlanish darajasi, kapital bazasining yetarliligi, investitsion faoliyat samaradorligi hamda risklarni boshqarish amaliyotining yetarli darajada shakllanmaganligi mazkur yo'nalishda ilmiy tadqiqotlar olib borishni yanada dolzarb etadi. Shu nuqtai

nazardan, sug'urta kompaniyasi moliyaviy xavfsizligini baholash va ta'minlashning konseptual modelini ishlab chiqish zarurati yuzaga kelmoqda.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi sug'urta kompaniyasi moliyaviy xavfsizligining konseptual modelini ishlab chiqish, uning tarkibiy elementlari, omillari va baholash mexanizmlarini tizimli ravishda asoslab berishdan iborat. Tadqiqot doirasida moliyaviy xavfsizlikning ichki va tashqi determinantlari, risklar tizimi, moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlari hamda ularning o'zaro bog'liqligi kompleks yondashuv asosida tahlil qilinadi. Shuningdek, taklif etilayotgan konseptual model sug'urta kompaniyalarida moliyaviy xavfsizlikni boshqarish samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi ilmiy-amaliy asos sifatida qaraladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xalqaro ilmiy manbalarda moliyaviy vositachilik va risklarni boshqarish masalalari keng yoritilgan. Jumladan, F. Allen va D. Gale moliyaviy vositachilar faoliyatining bozor barqarorligiga ta'sirini asoslab, sug'urta kompaniyalari faoliyatini umumiy moliyaviy tizim barqarorligi bilan bog'laydi. D. Babbel va C. Merrill foiz stavkalariga sezgir moliyaviy instrumentlarni baholash orqali sug'urta kompaniyalari aktiv va majburiyatlarini boshqarishning muhimligini ko'rsatadi. M. Power esa zamonaviy iqtisodiyotda risk-menejmentning institutsional kengayishini tahlil qilib, barcha sohalarda, jumladan sug'urtada ham risklarni tizimli boshqarish zarurligini ta'kidlaydi.

Sug'urta bozorini tartibga solish va xulq-atvor iqtisodiyoti nuqtai nazaridan K. Froehlich hamda J. Grace va R. Klein ishlari alohida ahamiyatga ega bo'lib, ular sug'urta xizmatlari iste'molchilari qarorlariga ta'sir etuvchi omillar va davlat nazorati mexanizmlarini yoritadi. MDH mamlakatlari olimlari (Grachyov, Sivolapov, Kanatova, Seydakhmetov, Ivanova, Petrov) esa sug'urta kompaniyalari moliyaviy barqarorligini ta'minlashda kapital yetariligi, likvidlik va risklarni diversifikatsiya qilish masalalariga urg'u beradi.

O'zbekistonlik olimlar, xususan X.M. Shennaev tadqiqotlarida milliy sug'urta bozorining rivojlanish xususiyatlari, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash omillari va institutsional muammolar chuqur tahlil qilingan. So'nggi yillardagi tadqiqotlarda (Nosirov, Hamdamov, Nurmuratov) esa moliyaviy barqarorlikka ta'sir etuvchi omillarni kompleks boshqarish, korporativ moliyaviy menejment va makroiqtisodiy barqarorlik o'rtasidagi bog'liqlik yanada rivojlantirilgan. Umuman olganda, mavjud adabiyotlar sug'urta kompaniyalari moliyaviy xavfsizligini ta'minlashda integratsiyalashgan, riskka yo'naltirilgan yondashuv zarurligini tasdiqlaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda sug'urta kompaniyalari moliyaviy xavfsizligini baholash uchun tizimli yondashuv, taqqoslama tahlil, induksiya va deduksiya usullaridan foydalanildi. Ilmiy manbalar kontent-tahlil qilinib, nazariy xulosalar umumlashtirildi. Shuningdek, moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlari asosida analitik baholash usullari qo'llanildi hamda risklarni aniqlash va ularni boshqarish mexanizmlari modellashtirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Milliy iqtisodiyotning strategik drayveri sifatida e'tirof etiluvchi sug'urta sektori nafaqat makroiqtisodiy muvozanatni saqlash va investitsion jozibadorlikni rag'batlantirish, balki aholini ijtimoiy himoya qilish tizimining fundamental institutsional asosi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy globallashtirish jarayonlarining jadallashuvi hamda jahon moliya bozorlaridagi kon'yunktura o'zgaruvchanligi (volatillik) sharoitida sug'urta kompaniyalari moliyaviy xavfsizligining iqtisodiy mazmun-mohiyatini tadqiq etish, ularning nafaqat joriy to'lov qobiliyatini barqarorlashtirish, balki ekzogen va endogen xavf-xatarlarga nisbatan tizimli bardoshlilikini (rezilyentligini) kuchaytirish zaruriyatini yuzaga keltirmoqda.

O'zbekiston Respublikasining "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi O'QRQ-730-sonli Qonuni [1] hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 2-avgustdagi PQ-4412-sonli Qarorida [2] belgilangan ustuvor yo'nalishlar sug'urta bozorining barcha ishtirokchilari kapitalizatsiya darajasini bosqichma-bosqich yuksaltirishni hamda prudensial nazorat mexanizmlarini xalqaro standartlar (Solvency II va boshq.) asosida transformatsiya qilishni taqozo etmoqda. Sug'urta tashkilotlarining moliyaviy xavfsizligi murakkab iqtisodiy kategoriya sifatida namoyon bo'lib, u aktivlar sifatini boshqarishning samarali tizimini shakllantirish, sug'urta zaxiralarini shakllantirish va joylashtirishni optimallashtirish hamda investitsion portfelni diversifikatsiyalash kabi ko'p qirrali jarayonlarni o'zida mujassamlashtiradi.

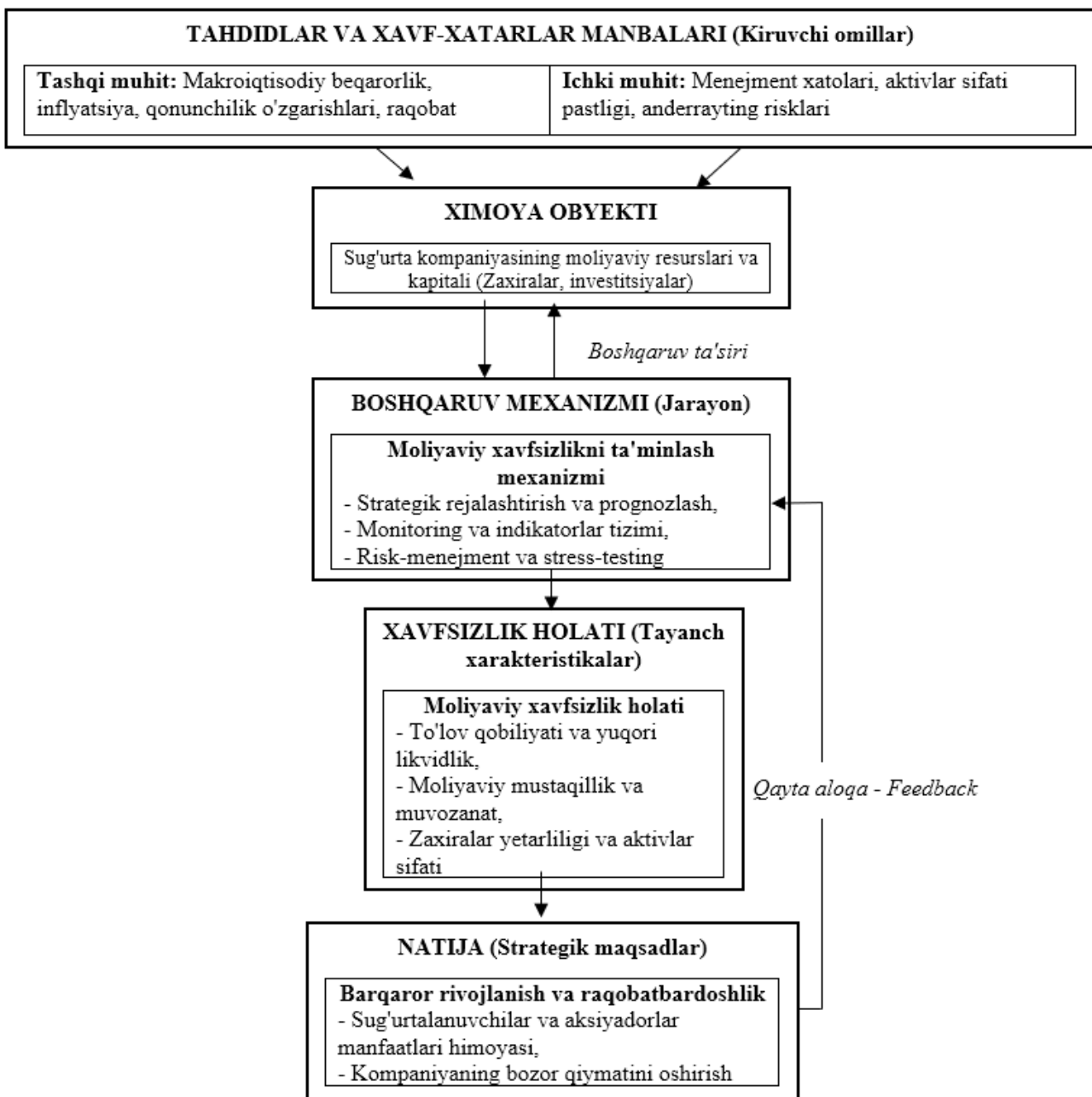
Nazariy jihatdan muhim masalalardan biri moliyaviy xavfsizlik va moliyaviy barqarorlik o'rtasidagi nisbatni aniqlashdir. Ayrim tadqiqotchilar, jumladan I.A. Sushkova, moliyaviy xavfsizlikni moliyaviy barqarorlikning yuqori bosqichi sifatida talqin etadilar: moliyaviy barqarorlik moliyaviy ko'rsatkichlar o'rtasidagi muvozanatni ifodalasa, moliyaviy xavfsizlik ushbu muvozanatni tashqi va ichki salbiy ta'sirlardan himoya qilish qobiliyatini

anglatadi. Shunday ekan, sug'urta kompaniyasi moliyaviy jihatdan barqaror bo'lishi mumkin, biroq kutilmagan risklar oldida yetarlicha himoyalangan bo'lsa, uni to'laqonli moliyaviy xavfsiz subyekt sifatida baholash ilmiy jihatdan asosli bo'lmaydi [4].

Binobarin, sug'urta kompaniyasi moliyaviy jihatdan barqaror bo'lishi mumkin, biroq tashqi kutilmagan risklarga nisbatan zaif bo'lsa, uni moliyaviy xavfsiz subyekt sifatida baholash ilmiy jihatdan asosli emas. Yuqorida bayon etilgan ilmiy mulohazalar hamda tizimli yondashuv natijalariga tayangan holda, sug'urta kompaniyasi moliyaviy xavfsizligining iqtisodiy mazmunini konseptual model ko'rinishida ifodalash maqsadga muvofiqdir (1-rasm).

Taqdim etilgan konseptual modelda sug'urta kompaniyasining moliyaviy xavfsizligi statik holat emas, balki murakkab va o'zgaruvchan tashqi hamda ichki muhit sharoitida faoliyat yurituvchi dinamik tizim sifatida talqin etiladi; bunda tizimning barqaror ishlashi ko'p omilli ta'sirlar bilan belgilanadi. Modelning kiruvchi parametrlari sifatida ajratilgan tashqi va ichki tahdidlar majmui sug'urta kompaniyasining moliyaviy resurslari, kapitali hamda to'lovga qobiliyatligiga bevosita salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan omillarni ifodalaydi. Mazkur tahdidlarni o'z vaqtida aniqlash, ularni miqdoriy va sifat jihatdan baholash hamda ustuvorlik darajasini belgilash moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash jarayonining boshlang'ich va hal qiluvchi bosqichi hisoblanadi.

1-rasm. Sug'urta kompaniyasi moliyaviy xavfsizligining konseptual modeli

Chizmada aks ettirilgan boshqaruv mexanizmi ushbu tizimning markaziy bo'g'ini bo'lib, u monitoring, indikatorlar tizimi hamda risklarni boshqarish dastaklari orqali sug'urta kompaniyasining moliyaviy resurslari va ustav kapitalini himoya qilishga yo'naltirilgan. Xususan, moliyaviy ko'rsatkichlar bo'yicha bo'sag'aviy (chegaraviy) qiymatlarni belgilash asosida amalga oshiriladigan doimiy monitoring jarayoni moliyaviy xavfsizlik darajasining pasayish tendensiyasini erta bosqichda aniqlash imkonini beradi, bu esa o'z navbatida tezkor va asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun zarur axborot bazasini shakllantiradi.

Sug'urta tashkilotlarining iqtisodiy tizimdagi o'rnini aniqlash masalasi jahon iqtisodiy tafakkurida turli nazariy yondashuvlar asosida talqin etilgan bo'lib, ushbu konsepsiyalar moliyaviy vositachilikning mazmun-mohiyati hamda tizimli tavakkalchilik omillarini izohlashga qaratilgan. Xususan, Franklin va Duglas sug'urta kompaniyalarini iqtisodiy o'sishning katalizatori sifatida baholab, ularning moliyaviy vositachilik funksiyasini ustuvor omil sifatida ko'rsatadi hamda aktivlar va majburiyatlar o'rtasidagi nomutanosiblikni tizimli xatarlarning asosiy manbai sifatida talqin qiladi. [5] Babbel va Merrill esa foiz stavkalari o'zgaruvchanligi sharoitida investitsiya strategiyalarini diversifikatsiya qilish orqali likvidlikni boshqarish mexanizmlarini asoslab, moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan modellarni taklif etgan. [6] Biroq mazkur nazariy xulosalarning rivojlanayotgan bozorlar, jumladan O'zbekiston sharoitida qo'llanish darajasi moliyaviy instrumentlar spektrining cheklanganligi bilan izohlanadi.

Tavakkalchilikni boshqarishning texnologik va inson omiliga bog'liq jihatlari Power [7] hamda Frower [8] tadqiqotlarida turlicha metodologik asosda yoritilgan. Agar Power zamonaviy axborot texnologiyalari va ma'lumotlar tahlilini ustuvor vosita sifatida e'tirof etsa, Frower xulq-atvor iqtisodiyoti nuqtai nazaridan iste'molchilar ishonchi va inson omilini barqarorlikning tayanch elementi sifatida baholaydi. Greys va Klein [9] esa AQSH sug'urta bozori tajribasiga tayanib, davlat tomonidan tartibga solish mexanizmlarining shaffofligini oshirish zarurligini asoslaydi, biroq ularning yondashuvi ayrim yetakchi tadqiqotlar bilan metodologik jihatdan muayyan tafovutlarga ega.

MDH mamlakatlari doirasida olib borilgan ilmiy izlanishlar sug'urta bozorining institutsional o'xshashliklari sababli alohida e'tiborga loyiqdir. Grachyov [10] va Sivolapov [11] moliyaviy barqarorlikni ichki balans muvozanati, ya'ni aktiv va passivlarning muddat va hajm jihatidan o'zaro mosligi orqali ta'minlash zarurligini asoslaydi. Qozog'istonlik olimlar Qanatova [12] hamda Seydaxmetov [13] milliy sug'urta bozorining tarkibiy xususiyatlarini tahlil qilgan bo'lsalar-da, ularning ishlarida xalqaro standartlar bilan tizimli qiyosiy tahlil yetarli darajada chuqurlashtirilmagan. Belarus iqtisodchilari Ivanova [14] va Petrov [15] tomonidan taklif etilgan moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlari tizimi esa davlat nazorati va korporativ boshqaruv uyg'unligiga asoslanadi, ammo global moliyaviy tendensiyalarning mintaqaviy bozorlarga ta'siri masalasi cheklangan doirada yoritilgan.

Mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan sug'urta tashkilotlari moliyaviy barqarorligini baholashga qaratilgan izlanishlar tizimli xususiyat kasb etadi. Xususan, professor Shennayev sug'urta bozorining institutsional rivojlanish omillarini tahlil qilib, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish hamda shaffoflikni ta'minlashni barqarorlikning asosiy sharti sifatida ko'rsatadi. [16,17] Uning yondashuvi investitsiyaviy faollikni rag'batlantirishga xizmat qilsa-da, sug'urta madaniyati yetarlicha shakllanmagan sharoitda mazkur modellarning amaliy samaradorligi bo'yicha turli ilmiy mulohazalar mavjud. Nosirov moliyaviy barqarorlikni boshqarishning bosqichma-bosqich mexanizmini ishlab chiqib, uni sug'urta qilinuvchilar manfaatlarini himoya qilish kafolati sifatida talqin etadi. [18] Hamdamov aksiyadorlik shaklidagi sug'urta tashkilotlarida korporativ boshqaruv sifatini oshirishni ustuvor yo'nalish deb hisoblaydi, [19] Nurmuratov esa sug'urta sektori rivoji bilan makroiqtisodiy ko'rsatkichlar o'rtasidagi bog'liqlikni kapitallashuv darajasi orqali izohlaydi. [20]

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagilardan kelib chiqib, sug'urta kompaniyasining moliyaviy xavfsizligini ta'minlash uzluksiz va tizimli jarayon bo'lib, uning pirovard maqsadi tahdidlarning oldini olish, ehtimoliy zararlarni minimallashtirish hamda uzoq muddatli rivojlanish uchun mustahkam moliyaviy zamin yaratishdan iboratdir. Mazkur jarayonda strategik rejalashtirish alohida o'rin tutadi, chunki u sug'urta tashkiloti faoliyatining miqdoriy ko'rsatkichlari va resurslarining sifat parametrlarini belgilash, chegaraviy (bo'sag'aviy) qiymatlarni aniqlash hamda indikatorlar tizimi asosida xavfsizlik darajasini baholash imkonini beradi.

"Sug'urta kompaniyasining moliyaviy xavfsizligi" kategoriyasi bu tashkilotning iqtisodiy manfaatlarini ichki va tashqi tahdidlardan himoyalangan holatda bo'lishini ifodalovchi, moliyaviy resurslarning samarali shakllanishi va oqilona foydalanilishini, har qanday salbiy ta'sirlar sharoitida ham barqaror faoliyat yuritishni hamda strategik rivojlanish maqsadlariga erishishni ta'minlaydigan kompleks iqtisodiy hodisadir. Samarali moliyaviy xavfsizlik tizimi o'zaro uzviy bog'langan sug'urta, investitsiya va boshqaruv elementlari uyg'unligiga asoslanib, nafaqat joriy to'lovga qobiliyatlikni saqlash, balki sug'urta kompaniyasining moliyaviy salohiyatini uzoq muddatli istiqbolda oshirishga xizmat qilishi bilan tavsiflanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Lex.uz. (2017). "Soliq va byudjet siyosati: 2018 yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlar". URL: <https://lex.uz/docs/-4459802>
2. Lex.uz. (2023). "O'zbekiston Respublikasining moliyaviy qonun hujjatlari". URL: <https://lex.uz/uz/docs/4677911>
3. Сушкова, И. А. (2019). Финансовая безопасность сферы страхования: понятие, угрозы, методы обеспечения. ИБР, №1 (34). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/finansovaya-bezopasnost-sfery-strahovaniya-ponyatie-ugrozy-metody-obespecheniya>
4. Аллен, Ф., & Гейл, Д. (2000). Financial Intermediaries and Markets. *Econometrica*, 72(4), 1023–1061.
5. Баббел, Д. Л., & Меррилл, К. Б. (1998). Valuation of Interest-Sensitive Financial Instruments. *The Journal of Risk and Insurance*, 65(4), 613–637.
6. Пауэр, М. Р. (2004). *The Risk Management of Everything: Rethinking the Politics of Uncertainty*. Demos.
7. Фроуэр, К. А. (2013). *Insurance and Behavioral Economics: Improving Decisions in the Most Misunderstood Industry*. Cambridge University Press.
8. Грейс, Ж. Д., & Клейн, Р. В. (2009). Insurance Regulation in the United States: An Overview for Global Insurers. *The Geneva Papers on Risk and Insurance – Issues and Practice*, 34(1), 28–53.
9. Грачев, А. В. (2002). *Анализ и управление финансовой устойчивостью предприятия*. М.: Финпресс, 208 с.
10. Сиволапов, С. Д. (2005). *Финансовая устойчивость страховых организаций*. СПб.: Питер, 256 с.
10. Qanatova, G. (2010). *Qazaqstandaǵy saqtandyru kompanialarynyń qarzhylıq turaqtylyǵy*. Almaty: Ekonomika, 198 b.
11. Seydakhmetov, E. (2012). *Saqtandyru naryǵynyń qarzhylıq turaqtylyǵy*. Astana: Foliant, 220 b.
12. Ivanova, O. N. (2011). *Finansovaya ustoychivost' strakhovykh kompaniy v Respublike Belarus*. Minsk: Belorusskiy gosudarstvennyy ekonomicheskiy universitet, 174 s.
13. Petrov, A. V. (2013). *Upravlenie finansovoy ustoychivost'yu strakhovykh organizatsiy*. Minsk: Vysheyshaya shkola, 192 s.
14. Shennayev, Kh. M. (2013). *O'zbekiston sug'urta bozori: nazariy va amaliy jihatlari*. Toshkent: Iqtisod-moliya.
15. Shennayev, Kh. M. (2015). *Sug'urta kompaniyalari moliyaviy barqarorligini ta'minlash masalalari*. Toshkent: Iqtisod-moliya.
16. Shennayev, Kh. M. (2017). *Sug'urta bozorini rivojlantirishning dolzarb muammolari*. Toshkent: Iqtisod-moliya.
17. Nosirov, Zh. T. (2023). "Sug'urta kompaniyalari moliyaviy barqarorligiga ta'sir etuvchi omillar va ularni boshqarish bosqichlari". CEDR.uz.
18. Hamdamov, O. N. (2021). "Aksiyadarlik jamiyatlari moliyaviy barqarorligini ta'minlashda moliyaviy menedjmentning ahamiyati". ITM.uz.
19. Nurmuratov, M. (2022). "Narxlar va moliyaviy tizim barqarorligi". Bankers.uz.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100